

Egunkaria itxi ziguteneko urtea

Hasi aurretik, besarkadarik gozoena Xabier Alegria, Xabier Oleaga eta, batez ere, Iñaki Uriari, orain urte askotako adiskideari. Musu bana.

Mendea gogor hasi zen 2001eko irailean, eta ezin ankerago segitu du ondoren. Otsailaren 20an Espainiako Guardia Zibilak *Egunkaria* itxi zuen, eta justu-justu hila-bete beranduago, martxoaren 20an hain zuzen, AEBek gerra hasi zuten Iraken aurka, Espainia eta Britainia Handiaren laguntzarekin. Espainia bi ekintzetan agertzen zaigu, eta agian ez da kasualitate, askotxok uste baitute lehen ekintzaren zergatia bigarrenaren baitan bilatu behar dela. Gerrak gerra, eta Irakekoa ahaztu gabe, etxeokoari lotuko natzaio.

Egunkaria-ren itxierak lurrikara sorrarazi du, oro har Euskal Herrian eta oso bereziki euskalgintzan. Inork espero ez bezalako erantzuna eman zuten euskal hiritarrek kazeta itxi eta bi egunera, erresorte batek mugitu izan bailituen. Euskal gizarteak intuizioz nozitu zuen *Egunkaria*-ren aurka jotzeak herri zantzuen aurka jotzea bezalakoa zela, eta erdaldunek ere —edo inoiz irakurri gabekoek, Pako Aristik zioen bezala («*Egunkaria* eta San Eleuterioren miraria», *Egunero*, otsailak 26)— sentitu zuten beren izaera bera jartzen zela kolokan. Bestalde, lehen une hartan sumatu zen *Egunkaria* eta hamar pertsona horien kontra joz gero, gutariko inor ez zegoela salbu Euskal Herrian, geroago Iñaki Uriak adierazi zuen bezala: «Hurrengoak Euskaltzaindia edo Eusko Jaurlaritza izan daitezkeela erakutsi digute» (*Egunero*, martxoak 23).

Lehen hitzak espainiar epaileen erabakia gaitzesteko izan ziren eta, aho batez, euskaltzale (alderdi eta gizabanako) guztiek salatu zuten gehiegikeria. Baina diskurtsoetan ñabardurak zeuden eta, nahiz eta Espainiatik euskal hiritar guztiak gaiza bera direla uste izan —Ramon Etxe-

z a retak zioen bezala («ñabardurak kanpora' oihukatuz, nahaspilatu egin gaituzte», *Egunero*, martxoak 7)—, ñabardurak berehala nabarmendu ziren diskurtsoetan. Egiantan interesgarria da horiei guztiei erreparatzea, kultur-gintzan elkarbitzen diren sentsibilitate ezberdinen argazki argia, oso, ematen digutelako. Gaiz gai joan gaituzen.

Sua ala etxea

Egunero-ko lehen alean bertan Joxerra Garziak («Amaren sua itzali nahi dute») azpimarratu zuen eraso hizkuntzaren aurka izan zela (amaren sua), eta egituraren garrantzia (aitaren etxea) baino areago, askoz ere garrantzitsuago zela *Egunkaria*-k sustatzen zuen euskaltasuna. Bere hitzekin esateko,

Nik ez dakit aitaren etxea jauregi izatea komeni zaigun, edo txabola xume bat aski dugun. Horretan, Jon Sarasuarekin nago: amaren sua axola zait, eta ez horrenbeste aitaren etxea (*Egunero*, otsailak 21).

Ildo beretik tiraka Hasier Etxeberrriak ere («Ana Mari, Ama Mari») beraren ardura edukia zela adierazi zuen, edukiontzia gaintetik:

Aitaren etxea baino, amaren sua dutela berak [J. Garzia] eta Jon Sarasuak nahiago. Neu ere horrexetan nago. Hobe genukeela amaren sua hurbiltzea eta hura beti piztuta eustea, elkarren kontrako jauregiak jaso ezinik ibiltzea baino (*Egunero*, otsailak 27).

Xabier Amurizak, ordea, aitaren etxearen garrantziari eutsi zion, egitura sendoagoa aldarrikatuz eta, horretarako, indar metaketarako deia eginez:

Gure aitaren etxea era batuagoan defendatzen ez badugu, zimenduak ere jango dizkigute. Euskal Herriaren ahultasuna ez da defendatzeko indarrik edo gogorik eza. Euskal Herriaren ahultasuna da askok, gehienek esango nuke, ez duela ikusten defendatzen ari garen modua egokia, burutsua denik, irabazteko bidea denik (*Egunero*,

otsailak 23).

Eta ondoren Lizarra-Garazi espirituari eusteko aldarria egin zuen.

Amurizaren diskurtsotik segika eta Garzia zein Etxeberriaren iritziei kontrajarritz, Mario Zubiagarena («Torres gemelas») irakurri ahal izan genuen:

Han atacado, sobre todo, la llama mediática que alimentaba la esperanza de un nuevo acuerdo de Lizarra. Y, de paso, todo lo demás. Han atacado la casa del padre y con ello han apagado el fuego de la madre, por la sencilla razón de que hoy por hoy son inseparables. (...) Sólo defendiendo la casa del padre, el poder político propio, podrá avivarse indefinidamente el fuego de la madre, las señas de identidad vascas (*Gara*, otsailak 26).

Azkenik, Jokin Gorostidi eta Itziar Aizpuru a ren hitzak («Euskal herria, aurrera!») ekarri ditugu:

Aitaren etxea, amaren sua edota amamaren magala izanda ere, alferrik gabiltza euskara bere 'hutsean' defendatu nahian, bera bakarrik ez delako hizkuntza bizia izango lurralderik gabe. Eta lurraldea libreza ez bada, haren jabe ez izatea bezala da, beraz subirotasuna, burujabetza dugu ezinbesteko helburu (*Gara*, martxoak 5).

Ekidistantzia eta euskararen jabegoa

Egunkaria itxi eta gutxira ETBk eskaintzen duen *Política -mente incorrecto* teleaioan iritzi gehiago barreiatu ziren, ondoren prentsa idatzian zeresan franko eman zutenak. Joxerra Garziak behin eta berriz ekidistantzia kontzeptua azpimarratu zuen, ez konstituzionalista ezta ezkerreko abertzale ere sentitzen ez direnen umezurtzia adierazteko eta, inplizituki, *Egunkaria*-ri identifikazio politiko gutxia goa eta zabaltasun handiagoa eskatzeko.

Ekidistantziaren gaia berriz atera zen plazara, Alberdania argitaletxearen inguruan dabilzanen eskutik. Anjel Lertxundi, Jorge Gimenez, Bernardo Atxaga, Juan Garzia, Joxerra Garzia, Inazio Mujika Iraola, Iban Zaldúa eta Patxi

Zubizarretak sinaturiko artikuluan («Ikaskizunak»), hone-
la esaten zen:

Ekaitz baten modura gogortuko dira 'ekidistantzia'-ren salaketak, eta era askotako absolutu zaleen profeta horiek izango dira salatzaileak, dena beren banderaren kolorekoa ikustera ohituta daudenak, eta izuaren ala mendekuaren lubakian, bietako batean nahitaez, sartu nahi gaituztenak. Gauza gehiago ikasi eta ikusiko dugu, bai, baina oso litekeena da bide puska honetan ikasitako guztia ezertarako ez izatea. Zeren, dirudienez, ez demokraziaren izenean egunkariak ixten dituztenak, ez aberriaren izenean hiltzen dutenak daude prest amore ematera geure bekatuaren larritik gu erredimitzeko beren ahaleginean (*Egunero*, martxoak 2).

Erantzun zuzenena Mario Zubiagaren eskutik heldu zen («Txori erresiñola»). Zubiagak, «ekidistantzia morala» kritikatu zuen eta «ekigertutasun etikoaren» bidetik jotzeko gonbita egiten zuen:

Gerrazibilismoan erori ez gaitezen galdera argi bat egin eta erantzun beharko du inoiz euskal gizarteak: Euskal gizartearen nahien araberako aginte politikoa nahi dugu edo, Espainiar gizartearen zati izanik, hango gehiengoak hautatu dituen agintari eta erabaki politikoak onartu behar ditugu? (...) Azken aurrerapauso politiko hauxe ematen ez badugu gero eta zabalagoa den iritzi lubaki hori hilobi bihurtuko zaigu aldebikooi. Baita ustezko ekidistanteei ere. Jakina baita, horrelako auzi politikoetan ez dagoela inoiz ekidistantzia hartzerik. Ez bada txori erresiñolarena, urrezko kaiolan kantari (*Egunero*, martxoak 6).

Lehen aipatutako telesaio berean mintzatu ziren hiru partaideak (Joxerra Garzia, Ramon Zallo eta Xabier Mendiguren Bereziartu) kexu azaldu ziren euskara aukera politiko zehatz batekin identifikatzen delako, eta euskara politikatik (sigletatik) aldentzeko beharrezana aldarrikatu zuten.

Mario Zubiagak gai honi ere eutsi zion («To res gemelas») eta honela idatzi zuen telesaioa izan eta egun gutxira:

Una sociedad vasca «matrimonializada» con el euskara de forma que fuera inmune a los ataques ideológicos al

no ser «de nadie» y ser «de todos», es un vacío desiderá-tum de aquellos que viven en el limbo de lo política-mente correcto. Mientras no se demuestre lo contrario, sólo la comunidad abertzale y alguno que la ha abandonado recientemente sin perder en el camino el amor a su lengua es capaz de separar la defensa del euskara de la propia ideología política (*Gara*, otsailak 26).

Egun batzuk beranduago Erramun Osak beraren zuta-bean idatzi zuen:

sektore batzuek euskara irabazpide beharrean, askotari-koen arteko lanerako eremua beharrean, aurrez aurreko gatatzarako, liskarrerako baliatzeko orain arte erakutsi duten etxekalte izate jarrera horri ere nahikoa dela adie-razi behar diogula (*Deia*, martxoak 8).

Urtzi Urrutikoetxeak («Konpromisoaz») hitz gogorrak idatzi zituen aurrerago:

Euskaratik eta euskararen kontura ondoen bizi izan dire-nak datozkigu abertzaleek ere badutela erruaren zati bat, patrimonializatu egin ei dutelako. Eurak ez omen nazio-nalista eta ez daude eroso, ez dute euren lekua topatzen honetan guztian, ez ei du euskalgintzak asmatu beste alde hori erakartzen. Dabilenari okerrak topatzen baino, ze egin duzue, bada, zuek zuen aldeko jende hori hurbiltzeko? Zertan ibili zarete urteotan, asmatu ez omen duen euskal-gintza horren askan deseroso? Ezkondu zinetenetik, zen-bat sozialista euskaldundu duzue? (*Gara*, martxoak 22).

Erakundeak nola eta noraino

Erakundeek itxieraren aurrean adierazitako jarreraz luze hitz egin zen, eta gai honetaz ere sentsibilitate ezberdinak nozitu ziren.

Andoni Egaña («Epeletik gorago») gaijartzaile aritu zen artikulu batean:

Eta epeletik gora jo behar lukete erakundeek. Epela izan bait zen, hotza ez esatearren, herri hontako erakundeek Egunkariari egin zioten harrera. Orain dute sekula baino aukera hobea, eta premia ere bai neurri handi batean

saltsaren saltsan sartu dituztelako, epeletik gora egiteko (*Egunero*, otsailak 22).

Egañaren tonua nabarmen gogortuz, eta ironia handiaz, Joseba Butronek («Bazen garaia!») Jaurlaritzaren jokabidea «eskertu» zuen:

Bazen garaia, bai. Azkenean gure eskubideak nork defendatu badaukagula ikusi ahal izan dugu euskaldunok. (...) Izan ere, gobernatzen gaituztenei askotan aurpegiratu izan diegu epelkeria, kolaborazionismoa, Espainiarekiko morrontza, menpekotasuna, koldarkeria eta ez dakit zer gehiago. Baina azkenean denok ikusi ahal izan dugu eskubideen alde horren harro mintzatzen den Jaurlaritza badela nor, badakiela «Nahikoa da!» esaten, eta zapata hartu eta mahai gainean kolpea ematen. Bazen garaia!

Artikulua amaitu zuen esanez:

Bestela, gaur «Egunkaria» gabe egongo ginateke, beste egunkaritxo klandestino bat egiten eta erosten ibiliko ginateke, denbora batean behintzat. Ahal dugula erakusteko. Ale! Baina ez. Honelako gertaerak argigarriak izaten dira. Oraingoan garbiago geratu da zelako sisteman bizi garen, zelako Jaurlaritza dugun, zelako agintariak ditugun. Bazen garaia (*Gara*, otsailak 24).

Egañak jarritako gaiari Miren Azkaratek heldu zion («Errautsak zimentarri»), Kultura Sailburua den aldetik mintzatuz:

Laburbilduaz esango nuke oihu argia eta indartsua egin duela gizarteak, nahiago bada, euskararen mundu zabal eta askotarikoak, indarrak elkartzeko, eta *guztiok* batera jokatzeko. Eta *guztiok* hori azpimarratu nahi dut: gizarte-eragileek, alderdi politikoeak, herri-aginteeak eta hiritarrek, *guztiok* asmatu beharko baitugu Ave Fenix-a bezala indarberiturik sortu beharko lukeen proiektu berria definitzeko orduan. Horixe izango da modua euskal gizarteak eta erakundeek ere *epeletik gora* egin dezaten, Andoni Egañak eskatzen zuenari erantzunez (*Egunero*, martxoak 6).

Azkaratek beraren artikuluan —eta ondorengo elkarriketetan— proiektu berri baten aldeko apustua egiten zuen, orduko artekoaz ezberdina, zabalagoa, eta «guz-

tien» esku-hartzeaz. Erantzuna berehala heldu zen, lehenik eta behin *Egunkaria*-ko langileen aldetik, eta ondoren beste askoren ahotik. Erantzunen ostean, Azkarateren diskurtsoa nabarmen moteldu zen, eta aurrerago adierazi zuen erakundeen zeregina ez zela ezer berria sortzea, bai zik eta «gizartetik datozen ekimenak sustatuko ditugu» (*Egunero*, martxoak 11).

Langileen planteamendua («Elkarlana, independentziazatik») argi geratu zen, Azkaraterena argitaratu eta hiru egun beranduago. Adierazi ondoren beraiek ere eragile ezberdinekin elkarlanerako prest daudela, zera adierazten zuten:

Ez dezagun ahaztu Guardia Zibila izan dela proiektu hau zapuztu duena, ez zabaltasunaren inguruko auzia (...) Zabaltasunaren mesederako, ez dezagun oinarri herritarreko proiektua ur politikoetara eta instituzionaletara bideratu; galbidea litzateke (*Egunero*, martxoak 9).

Eta artikuluan berretsi egin zuten orain 13 urteko 11 ezau-gariak indarrean daudela gaur egun ere, eta horietatik abiatuta eraiki behar zela egunkari berria.

Beste askok jo zuten ildo beretik, horien artean, esaterako, Jexuxmari Zalakainek («Egunkari bat euskaldunontzat»):

Ez dakit egia den edo ez den Iñaki Iriondok idatzitakoa, alegia, Jaurilaritzak orain hamahiru urte gogo biziz saiatu arren mamitzerik izan ez zuen proiektua —egunkari gubernamental— orain gauzatzeko asmoa ote duen (...) Orain hamahiru urte izandako eztabaida garrantza ezagutu zenutenok gutxienez ez didazue ukatuko erne samar ibiltzeko motiborik ez dagoenik, are gehiago Jaurilaritzaren inguruan dabilen katedradun unibertsitario batek lasai asko esan duenean telebistan unea aprobetxatu behar dela «egunkari zabalagoa eta hobea» kaleratzeko. Hobea ahal bada, bai, jakina, baina ba al dago inor gure artean «Euskaldunon Egunkaria» baino egunkari zabalagorik aurkitzeko kapaz izango denik? (*Gara*, martxoak 10).

Azkenik, Txema Ramirez de la Piscinak artikulua baitan erakutsi nahi izan zuen gehiago zirela Azkarate eta

langileek komunean zituzten usteak, elkarrengandik banatzen zituztenak baino.

Pluraltasuna gora eta behera

Lumak haizeak bezala hedatu zen pluratasunaren inguruko auzia, eta egile askok hartu zuten parte ezbaian, nork beraren iritzia eman nahian. Iritzi gehienek, egia esan, langileek ezarritako ildotik jo zuten, horien artean Jon Alonsok.

Jon Alonsok («Zer egunkari?») zioen:

Gaztelaniazko prentsan, aniztasunaz ari garela, *Egunkaria*-ren laurdena denik balego, gizartea oso bestelakoa litzateke (*Egunero*, martxoak 12).

Baina kritika zorrotza plazaratu zuenik ere egon zen, horien artean Xabier Aizpurua. Aizpurua («Normalizazioaren alde») luze aritu zen eremu politikoan *Egunkaria*-k zuen irudiaz mintzatuz eta, beste gauza askoren artean, honakoa idatzi zuen:

Asko da Euskaldunon Egunkariari zor dioguna, baina askotxo gara Euskaldunon Egunkariari ideologikoki markatuegi, euskaltzale askorentzat disgustuko, irizten diogunok; eta horregatik, beharko lukeen baino askoz ere erosle eta irakurle gutxiago duela ere uste dugunok. Sarritan egotzi izan zaio behar besteko aniztasunik eta zabalatasunik eza, kudeatzeko dituen aginte-organoen osiera eta informatzeko duen modua dela eta. Alabaina, nik neuk ez dut uste, ikuspegi horietatik bederen, *El Correo*, *Deia*, *Diario de Navarra* edo Iparraldeko beste hainbat egunkarierekiko aldeak hainbesterainokoak direnik. Dena den, bada, bai, horietatik guztietatik bereizten duen ezaugarri bat: ez salatzea ETAk eginiko eraso eta atentatuak (*Egunero*, martxoak 15).

Josu Landak, bere aldetik, elkarrizketa batean onartu zuen «Del Olmo epaileak esaten dituenekin bat zetorren jendea bazen orain hamar urte. Baina gehienek aldatu egin dute iritzia», gero gehitzeko, «*Egunkaria*-k zituen il-

do, eduki eta planteamendu beretik sortu beharko litzateke berria» (*Egunero*, martxoak 16). Zenbait egun beranduago, ideia bera garatu zuen artikulu batean («Oinaze gehigarriak»). Kexu agertu ondoren arbasoa hil eta ondorengo partiketan zein arinki eta kupidagabe diharduten zenbaitzuek, honela zioen gero:

Badakit, azalean alderik alde 'ETA ez' dioen titular bat argitaratzen ez duen bitartean, hainbat jendek ez diola aitortuko *Egunkaria*-ri egin duen ekarpenaren itzela. Eta ulertu egiten dut, herri honetan ezker-eskuin barreiatutako oinazearen ondorioz. Horrek, zerikusia edukitzekotan, bakearekin dauka alabaina, demokraziarekin edo terrorismoarekin. Inola ere ez zabaltasunarekin (*Egunero*, martxoak 21).

Idea bera berretsiz, Antton Azkargortak («Doktrinarioa nor den») sakondu nahi izan zuen pluraltasun-eskaerak oinarrian zuen zioaz:

Horren arabera, euskarazko egunkariak egun Euskal Herrian dauden korronte ideologikoen *compendium*a izan beharko luke. Baina hori ezinezkoa da. Laburtuz, ezin dira hedabide berean elkartu Euskal Herriaren eraikuntzaren alde lan egiten dutenak —horretarako euskara funtsezko osagaia delarik— eta hori ukatzen dutenak. Dena dela, munduan diren hedabide guztiek nortasun propioa ematen dien printzipio multzo argia dute, eta hori ez da —Egunkariak ongi frogatu duen bezala— jarrera ireki eta pluralarekin bateraezina (*Egunero*, martxoak 18).

Gorka Arresek («Langileek erabakiko dute») argi utzi nahi izan zuen bakoitzari dagokion zeregina:

Langileena da *Egunkaria*-ren geroa, langileek erabakiko dute norabidea eta emaitza, eta gainerakooi laguntza, babsa eta bermea ematea dagokigu (*Egunero*, martxoak 1).

Jexuxmari Zalakainek, azkenik («Egunkari bat euskaldunontzat») *Egunkaria*-ren arima izan zenaren hitzak berrekari zituen:

Joxemi Zumalaberi publikoan entzundako azken hitzak gogoratzuz amaitu nahi dut artikulu hau, badaezpada: «'Euskaldunon Egunkaria'k egunen batean ahaztu egiten

badu euskararen aldeko herri mugimendutik sortu zela, bereak egin du, oinarri hura baita oraingo eta geroko garrantia bakarra». Egunkari berria egin behar baldin bada, ez dadila, gutxienez, hilda jaio (*Gara*, martxoak 10).

Konpromisoak eta eraikuntza

Hitzetatik harantzago joan beharra azpimarratu zuten beste hainbatek lehen egunetik beretik; horretan bai langileak bai Kontseiluaren Idazkaria den Xabier Mendiguren ez ziren nekatu lelo bera behin eta berriz azpimarratzen.

Xabier Mendiguren («Konpromisoaren garaia»):

Aurrera begira ere beste erronka berri bat daukagu euskaldunok eta euskaltzaleok: berriro ere gehiengoaren parte hartzearekin gai izango gara hedabide anitz, zabal eta independentea kaleratzeko. Erronka zaila da; bategatik, egungo hedabide gehienak ezaugarri horietatik oso urrun daudelako eta, bestetik, euskararen normalizazioaren kontrako politika ez delako berehalakoan geldituko (*Egunero*, martxoak 13).

Aurreragoko eginbeharrari begira jarrita, arnas luzeagoko mezua sumatu zitzaizen egile batzuei beren artikuluetan. Proiektu periodistikotik haratago, proiektu politikoari ekiten zioten, egunkari berriari berme politikoa eman nahi izatekotan. Horietarik bi ekarri ditugu orri hauetara. Lehen Maribi Ugarteburu rena da, eta bigarrena Iñaki Uriarena.

Maribi Ugarteburuk («Konpromiso garaia, ekimen garaia») egitura politikoak sendotzeko beharra ikusten du, eta honela adierazten du:

Herri honen ahaleginak beti estatuen asmo eta ekime-
nak aurrez aurre topatu ditu. Burujabetasunean oinarri-
tutako egitismo orok du bere bizkar estatu arrotz horren
mehatxua. Beraz, ezin gera gintezke egun bat bera ere
gehiago estatuen «kontzesioen» zain, berak jotzen duen
soinuaren araberako dantzan, hurrengo zartakoa nondik
etorriko (...) Eskubide horiek bermatzeko tresna eragin-
korrak artikulatzeko garaia da. Euskal herritarron arteko
prozesu demokratiko zabala eta sakona abian jartzeko

ordua iritsi da (*Gara*, otsailak 26).

Azken lekurako utzi dugu Iñaki Uriaren mezua. Kartzelatik datorren mezu argi, ozen eta luzidoa da:

Gure erakundeek Espainiak nahi duena egiten badute, espainiarrago bilakatuko gaituzte. Gure erakundeak ez dira horretarako. Gure gizartean elkarbizikidetzaren normalizatu nahi bada gure erakundeak adostasun politiko aski bat bilatu behar dute eta garbi dago estatutua ez dela nahikoa. Autodeterminazio eskubidea eta hizkuntzaren aldeko erabaki irmo aski bat behar-beharrezkoak dira elkarbizikidetzaren horretarako (*Egunero*, martxoak 23).

Amaitzeko

Jasotako iritziek indar nahikorik badaukatenez, ezer gehitzeko beharrik ez dago. *Egunkaria*-ren itxierari espazio osoa emateak (merezi zuelakoan) eragin du beste hainbat gai tintontzian utzi behar izatea. Hala nola *Maiatz* aldizkariaren 20. urteurrena (1983-2003), edo Ustela Sai-laren 25. urteurrena (1977-2003), Koldo Izagirre eta Joxemari Olaizolaren eskutik sortua. Gai horiek, eta beste batzuk, hurrengo baterako utzi beharko ditugu.

Ez nuke amaitu nahi esan gabe *Egunkaria* ixtea ez zela izan otsailaren 20an pairatu genuen gehiegikeria bakarra. *Argia*, Plazagunea, Partaide eta, batez ere, etxe hau, *Jakin*, erasotsaileen jomugan egon ziren, eta daude. Horretaz ere mintzatuko gara hurrengo batean. ¶